

ДРОЗДОВ Олександр Михайлович

професор, доктор юридичних наук,
заслужений юрист України, адвокат,
член Комісії з питань правової реформи при
Президентові України,
член Апеляційної палати НАЗЯВО,
член Науково-консультативних рад при
Конституційному Суді України та Верховному Суді,
почесний професор кафедри кримінального права та
кримінології, міжнародного публічного права та
міжнародних відносин Юридичного факультету
Університету Барселони,
адвокат-партнер Адвокатського об'єднання «Лапчинський та партнери»
(м. Барселона, Королівство Іспанія)
професор кафедри кримінально-правових та
адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету
ПВНЗ «МЄГУ імені академіка Степана Дем'янчука»,
(м. Рівне, Україна)
кафедра кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

ДРОЗДОВА Олена Валеріївна

доцентка, кандидатка юридичних наук, адвокатка,
почесна професорка кафедри кримінального права та
кримінології, міжнародного публічного права та
міжнародних відносин Юридичного факультету
Університету Барселони
(м. Барселона, Королівство Іспанія)
доцентка кафедри кримінально-правових та

адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету
ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янука»,
(м. Рівне, Україна)

‘Суто віртуальне’ судове засідання у провадженнях кримінального характеру: стандарти ЄСПЛ та напрями імплементації в Україні (на матеріалі справи *Stephan Kucera v. Austria*)¹

1. Прискорена цифровізація судочинства, зумовлена пандемією COVID-19, а для України — також тривалими режимами надзвичайних викликів, перетворила відеоконференцію з допоміжного інструменту на регулярний формат здійснення правосуддя. Водночас технологічна «зручність» не може підміняти конвенційні гарантії справедливого суду: стаття 6 Європейської конвенції з прав людини (Конвенція) вимагає не лише формальної наявності усного слухання, а й реальної можливості ефективної участі, публічності та забезпечення прав захисту у провадженнях, що мають кримінальний характер.

Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) у документах, підготовлених у зв'язку з COVID-19, окреслила базову рамку: навіть за кризових умов держави мають підтримувати верховенство права та основоположні права, а цифрові рішення повинні супроводжуватися процесуальними «запобіжниками» (safeguards) для учасників процесу.

Ключовою практичною дилемою стало питання допустимості «суто віртуального» судового засідання — коли дистанційно беруть участь не лише окремі учасники (обвинувачений, свідок чи суддя), а всі учасники слухання, включно із судом. До 2025 р. практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ, Суд) переважно оцінювала ситуації часткової дистанційності (коли інші учасники перебували у залі суду), тоді як повністю віртуальна модель залишалася недостатньо «прописаною» у конвенційних стандартах.

¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-247650>.

Рішення ЄСПЛ у справі *Stephan Kucera v. Austria* (9 грудня 2025 р.) є показовим саме тому, що Суд прямо визнав новизну фактичного сценарію та здійснив поетапну перевірку: (1) наявність правової підстави та легітимної мети; (2) забезпечення ефективної участі; (3) достатність компенсаторних механізмів публічності; (4) умови для конфіденційного спілкування з адвокатом.

Для України питання має не лише ретроспективне, а й виразно перспективне значення. По-перше, процесуальні кодекси вже закріплюють можливість участі у засіданні в режимі відеоконференції, у тому числі поза приміщенням суду, з використанням власних технічних засобів і кваліфікованого електронного підпису. По-друге, із запуском підсистем ЄСІТС, зокрема підсистеми відеоконференцзв'язку, дистанційна участь набуває «звичайного» характеру. По-третє, у провадженнях про адміністративні правопорушення (КУпАП) досі відсутня системна модель дистанційного слухання та єдині критерії, коли суд може відступати від очної форми без порушення стандартів статті 6 Конвенції.

З огляду на це важливими науково-практичним завданням є формування чіткої методології оцінки допустимості суто віртуальних слухань у справах кримінального характеру та розроблення пропозицій щодо узгодження українського процесуального регулювання з «Kucera-стандартом» ЄСПЛ. Такі пропозиції мають значення як для законодавця (передусім — щодо модернізації КУпАП), так і для судів та ДСА України при розбудові технологічної інфраструктури електронного правосуддя.

2. Міжнародна доктрина й практикоорієнтовані дослідження, виконані у 2020–2024 рр., приділяють особливу увагу двом «вузлам ризику» дистанційного слухання: (а) якості процесуальної комунікації (яка безпосередньо впливає на ефективну участь і принцип безпосередності), та (б) трансформації публічності судового розгляду в цифровому середовищі. Зокрема, СЕРЕJ сформулювала рекомендації щодо відеоконференцій у судових провадженнях, а низка національних консультативних органів (наприклад, у

Великій Британії) наголосила на необхідності збереження відкритості правосуддя під час переходу в онлайн.

У вітчизняній юридичній літературі проблематика відеоконференцій здебільшого аналізується крізь призму процесуальних кодексів та організаційно-технічних рішень (зокрема, використання підсистем ЄСІТС і сервісу EasyCon), а також через призму особливостей здійснення правосуддя в умовах обмежень пересування та доступу до судів.

Окремий пласт джерел становлять аналітичні матеріали парламентських та експертних установ, які фіксують еволюцію законодавства про дистанційні судові засідання та практику його застосування. Такі матеріали важливі для розуміння фактичного «ландшафту» цифрового правосуддя: зміни до КПК України 2024 р., пов'язані з поетапним впровадженням ЄСІТС, істотно деталізували участь сторін у відеоконференції поза межами суду, питання електронної ідентифікації та розподіл ризиків технічних збоїв.

Водночас низка аспектів залишається недостатньо розробленою. По-перше, у національній доктрині та судовій практиці не сформовано єдиного тесту, який би визначав, коли «суто віртуальне» слухання є допустимим у провадженнях кримінального характеру на першій інстанції, особливо за наявності спору щодо фактів або істотності санкції. По-друге, механізми публічності дистанційного слухання часто зводяться до формального інформування про час і місце засідання, але не до реального забезпечення доступу громадськості. По-третє, гарантії конфіденційного спілкування з адвокатом у відеоформаті лишаються переважно організаційними, а не юридично «прошитими» у процесуальних нормах. Саме ці «невирішені частини» проблеми уможливають використання рішення у справі Kucera як методологічної опори для українського контексту.

3. Фабула справи Stephan Kucera v. Austria.

Заявник у справі Stephan Kucera був притягнутий до адміністративно-кримінальної відповідальності за порушення Віденського закону про букмекерську діяльність та оштрафований на 6 600 євро із

додатковими витратами та альтернативним покаранням у виді позбавлення волі у разі несплати. Оскаржуючи постанову органу місцевого самоврядування, він наполягав на проведенні ‘публічного усного слухання’ у першій інстанції.

Регіональний адміністративний суд Відня призначив слухання на жовтень 2020 р. та повідомив, що воно відбудеться через відеозв’язок. Суд попросив заявника надати електронну адресу, пройти технічний тест, завантажити браузер/застосунок та повідомити, якщо відсутні належні технічні засоби. У повідомленні також зазначалося, що доступ до залу суду не надаватиметься, а вхід до будівлі суду супроводжуватиметься санітарними та безпековими процедурами.

Під час слухання адвокат заявника заперечував проти відеоформату, посиляючись на принципи публічності та рівності сторін; виникали епізоди проблем зі звуком, які суд вирішував організаційними діями. За результатами слухання суд першої інстанції залишив адміністративне стягнення в силі (із коригуванням певних аспектів), а конституційна та адміністративна касаційна інстанції відмовили у задоволенні скарг.

ЄСПЛ визнав скарги щодо права на усне та публічне слухання прийнятними, але констатував відсутність порушення статті 6 Конвенції як щодо ‘усності’ (oral hearing), так і щодо ‘публічності’ (public hearing). Скаргу про неефективну правову допомогу Суд відхилив як явно необґрунтовану, зазначивши, що заявник і захисник могли організувати участь спільно та використати окремий канал приватного зв’язку під час слухання.

4. Загальні конвенційні підходи до участі в судовому засіданні та використання відеозв’язку

ЄСПЛ послідовно виходить із того, що усне і публічне слухання є ‘фундаментальним принципом’ статті 6 § 1, особливо у кримінальному контексті, де на першій інстанції має діяти суд, який повністю відповідає вимогам Конвенції. Поряд із цим, право бути присутнім на слуханні функціонально пов’язане з можливістю реалізації мінімальних гарантій захисту

(ст. 6 § 3), зокрема права захищатися особисто або через правову допомогу, ставити запитання свідкам та користуватися допомогою перекладача.

Разом із тим Конвенція не ‘закріплює’ єдину процесуальну технологію: держави мають широкий розсуд у виборі засобів забезпечення гарантій статті 6, а завдання Суду — оцінити, чи досягнуто конвенційного результату. Звідси впливає методологічний акцент на ефективності процедурних інструментів (effectiveness): якщо особа не відмовилася від участі й не ухилялася від правосуддя, національні механізми мають реально забезпечити її участь у слуханні.

У попередніх справах про відеозв’язок ЄСПЛ визнавав, що сама по собі участь через відеоконференцію не суперечить Конвенції, якщо вона переслідує легітимні цілі (наприклад, безпека, захист свідків, забезпечення розумних строків) і не ‘урізає’ (звужує) права захисту. Ключовими є можливість бачити й чути перебіг слухання, висловлюватися, консультуватися з адвокатом та ефективно ставити запитання свідкам.

Особливість Кусера полягає у перенесенні цих підходів на ситуацію, коли відсутня ‘фізична’ зала суду як спільний простір комунікації, а всі учасники підключаються дистанційно. Це зміщує фокус з питання ‘чи була особа фізично присутня’ на питання ‘чи забезпечено еквівалентну за якістю процесуальну взаємодію’ та які компенсаторні механізми має забезпечити держава.

5. ‘Кусера-тест’ ЄСПЛ: правова підстава, легітимна мета та контекст ‘виняткових обставин’

ЄСПЛ побудував перевірку допустимості суто віртуального слухання як поетапний тест. Перший етап — наявність правової підстави та легітимної мети. Австрійський уряд послався на спеціальний акт, прийнятий парламентом 20 березня 2020 р., який прямо дозволяв проводити слухання і збирання доказів ‘за допомогою належних технічних засобів аудіо- та відеопередачі’. Суд визнав, що така норма становила ‘чітку правову підставу’ для формату слухання у справі заявника.

Легітимну мету Суд сформулював як поєднання захисту громадського здоров'я та забезпечення функціонування адміністративного правосуддя як елементу критичної інфраструктури, зокрема для уникнення надмірних затримок у адміністративно-кримінальних провадженнях. Цей підхід демонструє, що для ЄСПЛ 'управління судовою системою' (caseflow) у кризових умовах може бути вагомим компонентом легітимної мети, але лише у зв'язку із забезпеченням фундаментальних прав.

Другий важливий елемент цього етапу — оцінка контексту. Суд підкреслив 'виняткові та непередбачувані обставини' пандемії, відсутність вакцини на час подій та загальну тенденцію держав обмежувати певні права з метою протидії поширенню інфекції. Звідси випливає, що 'Кусера-тест' не є універсальним виправданням для дистанційності: він прив'язаний до оцінки конкретної ситуації та балансу інтересів, який здійснює держава.

У перспективі післякризового розвитку цифрового правосуддя цей висновок має дві протилежні імплікації. З одного боку, Суд визнає потребу держав швидко адаптувати процесуальні моделі в умовах публічної небезпеки. З іншого боку, зникнення 'виняткових обставин' звужує поле розсуду держави і підвищує вимоги до обґрунтування, чому в конкретній справі відеоформат є необхідним та пропорційним, особливо на першій інстанції й у спорах щодо фактів.

6. Ефективна участь, технічна якість та принцип безпосередності

Після встановлення правової підстави та легітимної мети ЄСПЛ перейшов до 'ядра' аналізу — чи мав заявник реальну можливість ефективно брати участь у слуханні. Суд звернув увагу на те, що заявник був представлений адвокатом, міг підключитися з того самого місця, що й адвокат, ставити запитання свідкам та надавати пояснення. Факт заперечення щодо відеоформату був заявлений уже під час слухання, а не завчасно, що Суд також оцінив у загальному контексті.

Аргумент заявника про 'постійні' проблеми зі звуком не був підтверджений достатніми даними. У протоколі слухання зафіксовано два

епізоди, які були швидко усунуті; крім того, сторони погодилися не зачитувати протокол наприкінці, що позбавило їх можливості наполягати на внесенні додаткових зауважень щодо якості зв'язку. Отже, Суд не побачив доказів того, що технічні збої позбавили заявника ефективної участі.

Сутнісно цей підхід можна описати як 'презумпцію технологічної нейтральності': відеоконференція допускається, якщо (а) суд та сторони мають інструменти оперативного реагування на технічні проблеми, (б) існують процесуальні механізми фіксації таких проблем у протоколі або аудіо/відеозаписі, та (в) учасники не демонструють, що збої мали істотний вплив на можливість ставити запитання, спростовувати докази чи викладати позицію. Це корелює із позицією ЄСПЛ у попередніх справах, де Суд оцінював не сам факт відеозв'язку, а його вплив на загальну справедливість провадження.

Для української практики важливим є ще один 'сигнал' Кусега: якщо сторони погоджуються на спрощення процесуальних дій (наприклад, відмова від зачитування протоколу, обмеження дебатів тощо), їм складніше посилатися на процесуальні вади як на підставу порушення статті 6. Це підсилює значення процесуальної дисципліни захисту: у відеоформаті доцільно наполягати на фіксації будь-яких суттєвих технічних перешкод і, за потреби, клопотати про перерву чи відкладення слухання.

7. Публічність дистанційного слухання: від 'відкритих дверей' до 'відкритого доступу'

Найбільш дискусійною частиною рішення є оцінка публічності. Заявник стверджував, що слухання не було публічним, оскільки громадськість не могла увійти до зали суду, а інформація про доступ до відеоконференції не була належно оприлюднена; він також посилався на 'цифрову нерівність' (digital divide), що обмежує здатність частини населення приєднатися до онлайн-засідання.

Уряд, навпаки, наполягав, що (а) інформація про призначені слухання відображалася на офіційному стенді суду у вестибюлі, (б) на дверях приміщення, з якого суддя підключався до відеоконференції, було розміщено

оголошення з посиланням та ідентифікатором конференції, а (в) у будівлі суду діяв безкоштовний Wi-Fi, тому громадськість могла підключитися без використання мобільного інтернету. Також зазначалося, що навіть за відсутності оголошення на дверях суддя міг би надати інформацію будь-якій особі, яка прийшла до приміщення.

ЄСПЛ, визнаючи значення публічності для довіри до суду та контролю з боку суспільства, фактично застосував критерій ‘достатньої доступності’ інформації про спосіб підключення. Суд окремо наголосив, що навіть якщо частина населення не має технічних навичок або обладнання, це не означає автоматичного порушення: важливо, чи була забезпечена реальна можливість доступу для публіки загалом. У конкретних обставинах Суд визнав інформацію достатньо доступною та констатував відсутність порушення.

З методологічної точки зору це означає, що ‘публічність’ у відеоформаті не ототожнюється з фізичним доступом до зали суду; вона оцінюється через наявність процедурних інструментів, які дозволяють громадськості дізнатися про засідання та долучитися до нього. Водночас рішення залишає відкритим питання про мінімальні стандарти такого інформування: у Kucera Суд задовольнився переважно офлайн-каналами (стенд у суді та оголошення на дверях), що може бути недостатнім для цифрового правосуддя ‘мирного часу’.

8. Конфіденційність захисту у відеоформаті та стандарт ‘strict necessity’

Третій блок — право на ефективну правову допомогу — ЄСПЛ розглянув крізь призму конфіденційності спілкування з адвокатом. Суд повторив усталену позицію: можливість обвинуваченого комунікувати із захисником ‘поза межами слуху третіх осіб’ належить до базових вимог справедливого суду, а будь-які обмеження прав захисту мають бути ‘строγο необхідними’.

Разом із тим ЄСПЛ відмежував ситуації, де суд або адміністрація установи нав’язують обмеження (наприклад, із міркувань безпеки), від ситуації Kucera, де таких обмежень не було: суд не зобов’язував заявника і адвоката бути в різних місцях, а сторони могли підключитися спільно або організувати окремий приватний канал зв’язку (телефон, месенджер) під час слухання. За

відсутності даних про втручання держави у конфіденційність Суд визнав скаргу явно необґрунтованою.

Цей висновок є практично значущим для національних судів: коли суд обирає суто віртуальний формат, він повинен принаймні повідомити сторони про технічні можливості конфіденційного спілкування та не створювати процедурних перешкод для такого спілкування. Натомість, якщо платформа/процедура взагалі не дозволяє приватну комунікацію під час слухання, або якщо суд наполягає на роздільній участі сторони і захисника без належного обґрунтування, ризик порушення статті 6 істотно зростає.

9. Українське регулювання відеоконференцій: системні здобутки та ‘сліпі зони’

Українське процесуальне законодавство загалом визнає відеоконференцію як допустиму форму участі у судовому засіданні. КПК України передбачає можливість ‘дистанційного судового провадження’ у разі неможливості безпосередньої участі за станом здоров’я або з інших поважних причин, а також з міркувань безпеки чи оперативності; одночасно встановлюються вимоги до забезпечення можливості ставити запитання та реалізовувати процесуальні права. ЦПК, ГПК і КАС України деталізують порядок участі в засіданні в режимі відеоконференції, включно з участю поза межами суду.

У 2024 р. законодавець уточнив окремі елементи дистанційної участі у кримінальному провадженні, пов’язуючи їх із поетапним впровадженням підсистем ЄСІТС: учасник подає заяву не пізніше ніж за п’ять днів до засідання та використовує власні технічні засоби й електронну ідентифікацію, а ризики технічної неможливості участі (переривання зв’язку тощо) покладаються на учасника, який ініціював відеоконференцію.

Така модель — особливо положення про ‘ризики технічної неможливості’ — потребує тонкого балансування з підходом ЄСПЛ. Кисега демонструє, що Суд оцінює не лише формальні правила, а й те, чи створюють вони реальну можливість участі та чи існують дієві інструменти реагування на збої. Отже,

національна норма про ‘ризики’ має застосовуватися із застереженням: вона не повинна перетворюватися на автоматичну підставу для розгляду справи за відсутності сторони, якщо збій був істотним і не залежав від її волі.

Організаційно-технічну основу дистанційного судочинства формують, з одного боку, Положення про підсистеми ЄСІТС, а з іншого — підзаконні акти ДСА України, прийняті для ‘перехідного’ періоду. Наприклад, наказ ДСА України від 8 квітня 2020 р. № 169 затвердив порядок роботи з технічними засобами відеоконференцзв’язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду.

10. Провадження за КУпАП як ‘кримінальне’ за змістом: чому саме тут потрібна чітка модель дистанційного слухання

Особливу увагу слід приділити провадженням про адміністративні правопорушення. За критеріями ЄСПЛ (Engel-критерії) такі провадження нерідко мають ‘кримінальний’ характер у конвенційному розумінні через природу правопорушення та тяжкість санкції. У Кусера Суд прямо розглядав скарги у межах статті 6 § 1 (criminal) щодо адміністративно-кримінального стягнення, що робить справу особливо релевантною для українського КУпАП.

КУпАП передбачає широкий спектр стягнень — від штрафів до адміністративного арешту, а також додаткові правові наслідки (наприклад, позбавлення спеціального права). При цьому кодекс не містить розгорнутих норм про дистанційне слухання, на відміну від процесуальних кодексів, і на практиці суди змушені застосовувати аналогію або покладатися на загальні положення про організацію судового розгляду. Фрагментарність регулювання є ризиковою з точки зору статті 6 Конвенції, оскільки питання форми участі безпосередньо пов’язане з правом на захист і публічність.

Розроблення спеціальних норм для КУпАП є також питанням процесуальної рівності. У цивільному, адміністративному та господарському судочинстві механізм участі поза межами суду зазвичай активується клопотанням учасника і передбачає визначені строки та процедури ідентифікації. У КУпАП же відсутність ‘прописаного’ алгоритму може

призводити до неоднакового підходу судів, що підриває передбачуваність правозастосування.

11. Пропозиції щодо імплементації ‘Kusera-тесту’ в Україні

На основі рішення у справі Kusera доцільно запропонувати для української практики операціоналізований ‘тест допустимості’ суто віртуального слухання у провадженнях кримінального характеру. Його можна сформулювати як послідовність контрольних питань, які суд має відобразити у мотивувальній частині ухвали/постанови про проведення відеоконференції (або у протоколі засідання, якщо рішення приймається негайно):

1) Правова підстава і передбачуваність: чи має суд пряме законодавче повноваження призначити дистанційне слухання саме у цій категорії справ; чи були сторони завчасно повідомлені про формат та порядок підключення; чи існує механізм заперечення/клопотання про очне слухання.

2) Легітимна мета і пропорційність: яка конкретна мета переслідується (безпека, охорона здоров'я, забезпечення розумних строків, економія ресурсів, доступність правосуддя); чому вона не може бути досягнута менш обмежувальними засобами; чи є ‘виняткові’ обставини або індивідуальні підстави.

3) Ефективна участь та безпосередність: чи забезпечено можливість бачити/чути всіх учасників, ставити запитання, заявляти клопотання, посилатися на документи та демонструвати докази; чи передбачено протоколювання/запис, порядок реагування на технічні збої і критерії відкладення слухання.

4) Рівність сторін і технічна симетрія: чи не створює обраний формат переваг одній зі сторін (наприклад, якщо орган влади підключається з обладнаного приміщення, а особа — з нестабільного каналу); чи має сторона захисту доступ до матеріалів у цифровому вигляді.

5) Публічність: які конкретні канали забезпечують доступ громадськості (онлайн-оголошення на сайті суду/порталі, гіперпосилання або інструкція, можливість приєднання із приміщення суду через відкритий термінал/екран,

трансляція за умови захисту персональних даних); чи не є встановлені бар'єри надмірними.

б) Конфіденційність захисту: чи має сторона можливість конфіденційно консультиватися з адвокатом до та під час слухання (breakout-room, окремий телефонний канал, перерва за клопотанням); чи не фіксується така комунікація технічними засобами суду.

Законодавчо цей тест може бути імплементований двома шляхами: (а) внесенням до КУпАП окремої статті про дистанційний розгляд справи (за аналогією до ст. 336 КПК України і відповідних статей процесуальних кодексів), або (б) ухваленням 'загальної' норми в Законі 'Про судоустрій і статус суддів' чи уніфікованого процесуального регулювання для всіх видів судочинства, яка встановлює мінімальні стандарти відеоконференції у справах кримінального характеру.

Організаційно-технічні рекомендації для судів і ДСА України також можуть бути конкретизовані в інструкціях користувача підсистеми відеоконференцзв'язку ЄСІТС та у стандартах проведення онлайн-засідань. До таких стандартів доцільно включити: обов'язкове попереднє тестування зв'язку; мінімальні вимоги до звуку/відео; протокол реагування на збій; обов'язковий відеозапис засідання (як мінімум — з боку суду); а також окремі рішення щодо забезпечення відкритості (наприклад, публікація інструкції доступу на сайті суду в день засідання).

12. Висновки та значення

1) Рішення ЄСПЛ у справі *Stephan Kucera v. Austria* (2025) є важливою віхою у розвитку стандартів статті 6 Конвенції, оскільки Суд уперше прямо оцінив модель 'суто віртуального' слухання, де дистанційно беруть участь усі учасники процесу. ЄСПЛ підтвердив, що відеоформат є конвенційно допустимим не сам по собі, а за умови збереження ключових процесуальних функцій усного та публічного слухання.

2) Наукова новизна статті полягає у виокремленні та операціоналізації 'Кусера-тесту' як практичного інструменту для національних судів. Тест

охоплює правову підставу й легітимну мету, ефективну участь та технічну якість, рівність сторін, публічність дистанційного слухання і конфіденційність захисту. Запропонований підхід дозволяє перетворити загальні конвенційні принципи на перевірні процесуальні критерії.

3) Теоретичне значення висновків полягає у переосмисленні публічності правосуддя у цифровому середовищі: у Kucera ЄСПЛ фактично застосував критерій ‘достатньої доступності’ інформації про підключення як мінімальний стандарт. У перспективі це відкриває дискусію про те, яким має бути ‘open justice by design’ — публічність, закладена в архітектуру цифрових судових сервісів.

4) Практичне значення полягає у запропонованих напрямках імплементації: по-перше, доцільно унормувати дистанційний розгляд справ про адміністративні правопорушення в КУПАП із пріоритетом добровільності та обов’язком суду мотивувати відступ від очної форми; по-друге, слід гармонізувати правила про публічність та конфіденційність захисту у всіх видах судочинства, використовуючи підсистему відеоконференцзв’язку ЄСІТС; по-третє, необхідно впровадити єдині технічні стандарти і протокол реагування на збої, щоб ‘ризики технічної неможливості’ не нівелювали право на ефективну участь.